

Gustavo dr. Ivanics – primjer preobrazbe nacionalnog i političkog identiteta

Mirko Đinđić

Put primorja 165
HR-23207 Sv. Filip i Jakov
mirko.dindic@gmail.com

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 19. 7. 2021.
Prihvaćeno: 8. 11. 2021.
32(497.581.1 Zadar)“18“

Sažetak

Autor istražuje i analizira, na temelju arhivskih izvora, literature i onodobnoga tiska, političko-ideološku metamorfozu Gustava Ivanicsa (1839. – 1902.), austrijskog činovnika – liječnika pri dalmatinskom pokrajinskom poglavarstvu, zastupnika u Dalmatinskom saboru i Carevinskom vijeću u drugoj polovici 19. stoljeća. Ta se preobrazba odvijala u širokom luku od „zgošnjog Hrvata“ preko „vatrene talijanaša“ do „dičnog Srbina“ i govori o tome da je riječ o čovjeku koji je čitavo vrijeme djelovao isključivo u interesu svoga osobnog probitka. Zaključno, vjerojatno se radilo o tipičnome političkom konvertitu koji se prilagođavao svim vjetrovima i vješto snalazio u svakoj situaciji i čija su izdašna obećanja morala ironično zvučati.

Ključne riječi: Gustav Ivanics (Ivanić), Carevinsko vijeće, Dalmatinski sabor, Autonomistička stranka, Narodna stranka, *Narodni list*, *Il Dalmata*

Uvod. Kratki portret Gustava Ivanicsa

Gustavo Ivanics rođen je 16. kolovoza 1839. u Šibeniku. Bio je sin Caterine Soppe-Papali iz Šibenika i Josipa (Giuseppea) Ivanića podrijetlom iz Košica u Slovačkoj koji je radio kao nadšumar u Šibeniku. Gustavo se vjenčao 6. svibnja 1873. u Zadru s Annom Emmom Trigari, rođenom 12. svibnja 1854. u Zadru, kćeri Niccolò Trigarija i Cecilie Zirigovich iz Herceg Novog.¹ U braku im se 28. siječnja 1874. u Zadru rodila kći Anella Luigia Maria Marina.² Klasičnu gimnaziju završio je 1857. u Splitu. Na bečkom Sveučilištu Ivanics je apsolvirao studij medicine, pro-

1 Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-378 Zbirka matičnih knjiga (dalje: HR-DAZD-378), Matična knjiga vjenčanih Župe sv. Stošije – Zadar 1866. – 1874., inv. br. 1800, br. upisa 298. S obzirom na to da je mladenka bila maloljetna, bio je potreban roditeljski pristanak koji je dobila 17. travnja 1873. Kumovi na vjenčanju bili su Ricardo Ivanics iz Šibenika i Remigio Trigari iz Zadra; Roman Jelić, *Zdravstvo u Zadru i njegovu području* (Zadar: Narodni list, 1978.), 64. bilj. 313.

2 HR-DAZD-378, Matična knjiga rođenih Župe sv. Stošije – Zadar 1873. – 1876., inv. br. 1789, 9, br. upisa 41.

moviran je u doktora medicine 1864. i kao liječnik nastanio se prvo u Vrlici (kotar Sinj) kao kotarski liječnik, a potom 1867. u Obrovcu. Godine 1871. postao je koncipijent Namjesništva u Zadru. Od 1884. do kraja života pokrajinski je zdravstveni izjavitelj (vrhovni liječnik) Dalmacije. Primaio je godišnju plaću od 800 fiorina.³ Od 1887. bio je predsjednik Zdravstvenoga vijeća i ravnatelj Primaljskoga učilišta u Zadru.⁴ Za zastupnika u Dalmatinskom saboru u kuriji vanjskih općina Zadar – Pag – Rab izabran je 18. studenoga 1876. za mandatno razdoblje 1876. – 1883. godine. Ivanics je najprije bio narodnjak, a kad je postao austrijski činovnik, prišao je (ženidbom, op. a.) autonomašu i načelniku zadarske općine Niccolòu Trigariju i deklarirao se kao autonomist. U veljači 1877. izabran je za tajnika Dalmatinskog sabora i jednoga od *pridsjednika* Zemaljskog odbora.⁵ U mandatnom razdoblju 1883. – 1889. godine u kuriji trgovačko-obrtničkih komora Ivanics je kao zastupnik Autonomaške stranke (od 1885. umjesto Ivanicsa dr. Antonio Radman, umirovljeni profesor, a od 1886. umjesto Radmana dr. Antonio Bajamonti, posjednik) izborio novi mandat.⁶ Za zastupnika u Carevinsko vijeće (mandatno razdoblje 1879. – 1885.) izabran je 7. srpnja 1879., za izborni kotar Zadar – Rab – Pag – Biograd – Benkovac – Obrovac – Kistanje, gdje je odnio pobjedu protiv člника Narodne stranke dr. Mihovila Klaića.⁷ Ta je pobjeda bila Ivanicsev uspon koji je

3 Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-88 Vlada/Namjesništvo za Dalmaciju (1813. – 1918.) (dalje: HR-DAZD-88), Prezidijski spisi namjesništva, sv. 714, II 1/1, br. 771/pr., 1873. – 1914. (Namjesnički namještenici 1873. – 1914.); Jelić, *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, 44, 89, 100. i bilj. 46; *Hrvatski biografski leksikon, knj. 6: I-Kal* (Zagreb, 1983. – 2009.), 133.

4 Franz Adlgasser, *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848-1918. Konstituierender Reichstag 1848-1849 Reichsrat 1861-1918. Ein biographisches Lexikon, Teilband 1: A-L* (Wien, 2014.); Miloš Škarica, „Zadarski liječnici“, *Radovi instituta JAZU u Zadru* 2 (1955), 157.

5 Osim Gustava dr. Ivanicsa, koji je bio namjesnički liječnički perovođa, u Dalmatinski sabor izabran je narodnjak dr. Josip Antonietti, dvorski savjetnik. Mandat im je ovjeren na prvoj sjednici Sabora 17. siječnja 1877. Za jednoga od prisjednika Zemaljskog sabora Ivanics je izabran s osam glasova na sedmoj sjednici 4. veljače 1877. Vidi: *Izvešća brzopisna i analitična XVI. zasjedanja Zemaljskog sabora Dalmatinskoga*, Zadar, 1877., 3, 7, 9, 85. Usp. Ivo Perić, *Dalmatinski sabor 1861-1912. (1918.) god.* (Zadar: Centar Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1978.), 219, 226; Jelić, *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, 64. i bilj. 313; Ivanicsa je ubrzo na mjestu prisjednika Zemaljskog odbora „smijenio Kažimir Ljubić, radikalni hrvatski političar i okorjeli neprijatelj autonomista i talijanskog jezika“, kako navodi *Il Dalmata* u članku „Il barone Fluck e la Dalmazia“, br. 98, 6. prosinca 1876., 1; Zemaljskom odboru pripadala je nadležnost u tzv. zemaljskim poslovima, koji su spadali u okvir pokrajinske autonomije. U toj grupi autonomnih poslova nalazili su se poljoprivreda, pokrajinske zaklade i zavodi, nadzor nad općinama i školstvom (i pravo donošenja „provedenih naredbi“ u tim oblastima), donošenje pokrajinskoga proračuna. Odbor je izvještavao Sabor o rezultatima saborskih izbora, pripremao verifikaciju zastupničkih mandata. Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-94 Dalmatinski sabor. Zemaljski odbor u Zadru (1861. – 1913.). Usp. Marijan Diklić, „Dalmatinski sabor i Zemaljski odbor“, *Zadarska smotra* 5-6 (2001), 75-96.

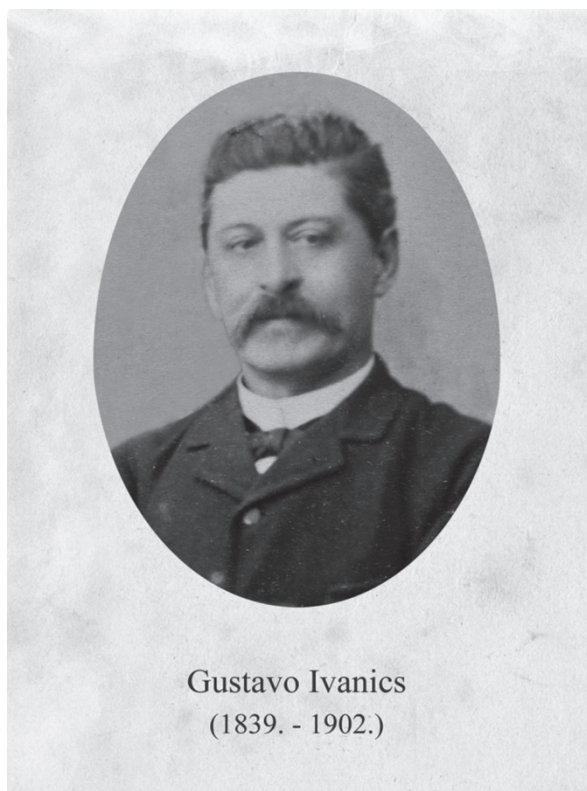
6 Perić, *Dalmatinski sabor*, 219-220.

7 *Reichsraths Almanach*, Biographische Skizzen für die Session 1879.-1880., Beč, 1879., 133; U

rezultirao političkom konverzijom omogućio mu političku trgovinu u bečkom Carinskom vijeću. Nakon 1885. prestao se baviti politikom te se potpuno „posvetio svojoj službi i obilatoj privatnoj praksi“⁸. Kao lojalnome austrijskom činovniku, zbog odanosti i savjesnog rada u državnoj službi, dodijeljen mu je 23. veljače 1895. Orden željezne krune III. klase.⁹ Talijanska iredentistička publicistika ga i danas veliča i naziva *floitaliano*.¹⁰ U knjizi vjenčanih zabilježeno je da je Gustavo Ivanics umro 12. travnja 1902., a njegova supruga Emma 9. prosinca 1930., oboje u Zadru gdje su i pokopani.¹¹

Zastupnički dom 1879. iz Dalmacije izabrani su grof Manfred Borelli, dr. Gaetan Bulat, dr. Gustav Ivanics, dr. Mihael Klaić, Markus Rakić, Rafael Pozza, Doimus Rendić-Miočević, Anton Šupuk, Georg Vojnović-Užički. *Stenographische Protokolle des Abgeordneten des Reichsrates, Verzeichnis der Mitglieder des Abgeordnetenhauses nach Kronlanden, IX Session*, Wien, 7. listopada 1880., 594-598.

- 8 Umrli, *Liečnički viestnik*, god. XXIV, br. 5, Zagreb, 15. svibnja 1902., 196. Godine 1901. Gustavo Ivanics je „odlikovan naslovom i značajem dvorskoga savjetnika“, Isto.
- 9 HR-DAZD-88, Tajni spisi Namjesništva, sv. 25, br. 1046/M. J., 1895., 13.
- 10 Daria Garbin, Renzo de'Vidovich, *Dalmazia Nazione. Dizionario degli Uomini Illustri della componente culturale illirico-romana latina veneta e italiana* (Trieste, 2012.), 256.
- 11 HR-DAZD-378, Matična knjiga vjenčanih Župe sv. Stošije – Zadar 1866. – 1874., inv. br. 1800, br. upisa 298. Gustavo je pokopan 14. travnja 1902. na zadarskom groblju. Vidi: HR-DAZD-378, Matična knjiga umrlih Župe sv. Stošije – Zadar 1902. – 1908., inv. br. 2213, 3, br. upisa 58; *Reichsraths Almanach*, Biographische Skizzen der Mitglieder des Abgeordnetenhauses für die Session 1879.-1880., Wien, 1879., 133; Dalmatinske vijesti (dr. Gustav Ivanics), *Smotra Dalmatinska*, br. 29, 12. travnja 1902., 2; Funebri i Ringraziamenti, *Smotra Dalmatinska*, br. 30, 16. travnja 1902., 3; „Ivanics je bio jako bolestan te je imao želju prošetati do svog ureda, ali je putem osjetio slabost pa je odvezen kući gdje je na zaprepaštenje supruge i kćeri te ostale rodbine umro. Bio je nježan suprug i otac. Kao mlad liječnik ostavio je ordinaciju općinskog liječnika kako bi pristupio vladinoj službi kao medicinski savjetnik. Zbog njegova utjecaja i interesa za znanstveni napredak i higijenske reforme pokrajina je dobila prve moderne bolnice. Ivanics je imao jasan antianeksijski program. Bio je vrlo slavan liječnik, citiran u renomiranim medicinskim časopisima. Imao je dobru dijagnostičku sposobnost.“, navodi u svom nekrologu *Il Dalmata*. La cronaca, *Il Dalmata*, br. 29, 12. travnja 1902., 2; Ringraziamenti, *Il Dalmata*, br. 30, 16. travnja 1902., 3; Osmrtnice povodom smrti i druge prigodnice povodom imenovanja za sanitarnog namjesnika vidi u: Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-386 Zbirka tiskovina / Stampata (1488. – 2005.), Tiskovine. Osmrtnice, kut. 55, slovo G-I, br. 15, 17, sv. VIII. Na osmrtnici je, kao ožalošćena, navedena i druga kći Alice Ivanics; Tommaso Ivanov, *Il cimitero di Zara* (Brescia: Edizioni del Moretto, 1986.), 208; Ljetnikovac u mjestu Preku na otoku Ugljanu, koji je kupio načelnik zadarske općine N. Trigari „danas uživa kuću sa krasnim vrtom njegova gospođa kćerka, udovica Ivanić“. Josip Marčelić, *Preko: povjesne, geografske, folkloristične i kulturne crtice* (Dubrovnik, 1924.), 23.

Gustavo Ivanics
(1839. - 1902.)

Slika 1. Fotografija Gustava Ivanicsa iz skupne fotografije članova C. k. Namjesništva. Državni arhiv u Zadru (Hrvatska). HR-DAZD-385 Zbirka fotografija (1855. – 2011.), br. 1.2.46. (Gustavo Ivanics) (foto: T. Vrsaljko)

Srpski konzervativci protiv Narodne stranke

U pozadini Ivanićeva nagloga političkog uspona 1879. bio je srpski pokret u Dalmaciji tijekom 60-ih i 70-ih godina 19. stoljeća, koji nije na političkoj pozornici djelovao samostalno, nego u okviru Narodne stranke. Naime, srpski integracijski procesi nisu još bili odmakli dovoljno daleko da bi omogućili stvaranje posebne političke organizacije, pa je Narodna stranka bila jedini politički okvir koji je Srbima omogućavao, pružanjem otpora politici bečkog središta i dalmatinskih autonomaša, obranu posebnog vjerskog i narodnog identiteta. Tek nakon pažljivo pripremljenoga političkog udara na vođu Narodne stranke Miha Klaića u srpnju 1879., srpski pokret u Dalmaciji počeo je djelovati kao potpuno samostalna politička snaga. Odvajanje Srba od Narodne stranke bilo je samo pitanje vremena pa su izbori za Carevinsko vijeće u srpnju 1879. pristalicama osamostaljenja srpskog pokreta u Dalmaciji predstavljali odličnu priliku za odlučnu političku akciju. Nai-

me, Miho Klaić opet se kandidirao u izbornoj jedinici seoskih općina Zadra, Paga, Raba, Obrovca, Kistanja i Benkovca u kojoj su, zbog prevlasti autonomaša na Pagu i Zadru, srpski birači iz Benkovca, Obrovca i Kistanja imali ulogu jezičca na izbornoj vagi. Na redovnim izborima za Carevinsko vijeće 1873. i ponovljenom izborima 1874. Klaić je, usprkos pritisku pristalica osamostaljenja srpskog pokreta, uspio osvojiti većinu srpskih glasova. Ovaj put je, međutim, bilo drukčije. *Obznanom* namjesnika Rodića proglašeni su izbori za Carevinsko vijeće za I. sudbeni kotar: Zadar, Biograd, Pag, Rab, Benkovac, Obrovac, Kistanje za 7. srpnja 1879., s tim da je za mjesta Benkovac, Obrovac, Kistanje biralište bilo u Benkovcu.¹² U Obrovcu je osnovan posebni srpski izborni odbor u kojemu su glavnu riječ imali Vladimir Desnica, Vladimir Simić, Nikodim Milaš, Jerotej Kovačević i Ljubomir Vujnović. Suprotstavljajući se Klaiću, ovaj odbor izdao je proglas pod nazivom Izjava Srba Bukovčana u kojemu je narodnjačkom vođi zamjerio što „nije imao moći da ispuni obećanje koje je zadao Srbima da će Hrvati poštovati srpsku narodnost u Dalmaciji“, što je „glasom svojim pristajao na svaki predlog Pavlinovićev protivu srpstva“ i što je „kao kandidat narodnjačkog odbora morao raditi za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom“. Sukladno tome, obrovački odbor srpske je birače pozvao da Klaiću okrenu leđa i da svoje povjerenje poklone kandidatu koji „neće raditi sjedinjenje i oživotvorenje te Velike Hrvatske“, odnosno ujedinjenja Dalmacije i Bosne i Hercegovine s Banskom Hrvatskom.¹³ Klaić je smatrao to neslaganje čistom „osvetom Ljubišina pada“ i njegovo sijanje nesloge između Hrvata i Srba u Dalmaciji.¹⁴ Dakle, zahvaljujući prevlasti autonomaša na Pagu i Zadru, srpski birači iz Benkovca i Obrovca imali su u tom izbornom kotaru odlučujući utjecaj. Kosta Milutinović u svom djelu „Vojvodina i Dalmacija 1760-1914“ podršku koju su srpski birači u obrovačkom izbornom kotaru 1879. dali kandidatu Autonomaške stranke Gustavu Ivanicsu smatra „političkom pogreškom“ jer Ivanics nije zastupao srpske interese.¹⁵ Naime, obrovački Izborni odbor paralelno je vodio tajne pregovore s autonomaškim kandidatom u ovoj izbornoj jedinici Gustavom Ivanicsem, za koje su narodnjaci (privid mogućeg kompromisa, ako se nađe novi narodnjački kandidat) znali, ali im nisu pridavali veće značenje. Srbi su uputili zahtjev narodnjacima

12 HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 585, kat. I/5-1, br.1152/pr., 27. 5. 1879.

13 Tihomir Rajčić, „Srpski nacionalni pokret u Dalmaciji u XIX. stoljeću“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 47 (2005), 342-343; Usp. Nikodim Milaš, „Uspomene iz prvih godina srpskog političkog pokreta na primorju“, *Primorski srpski list* 18 (1903); *Novi srpski list*, 1/1903.

14 Perić, *Dalmatinski sabor*, 106; Stefan Ljubiša (Budva, 1824. – Beč, 1878.) kao predsjednik Dalmatinskog sabora i zastupnik u Carevinskom vijeću smetao je narodnjacima jer je kao prijatelj namjesnika Rodića imao priličan utjecaj u Beču. Klaić je preko *Narodnog lista* raskrinkao njegove „mutne poslove“ oko prodaje koncesije za izgradnju željezničke pruge u Dalmaciji. Isti, 104.

15 Tihomir Rajčić, „Odnos Srpskog lista (glasa) prema autonomašima u Dalmaciji 80-ih godina XIX. stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU Zadru* 43 (2001), 376.

da umjesto Klaića kandidiraju Manfreda Borellija ili Jovu Medovića, ali Središnji odbor Narodne stranke nije htio povući Klaićevu kandidaturu.¹⁶ O tome svjedoči pismo Mihe Klaića biskupu Strossmayeru u kojemu Klaić piše kako su narodnjaci „dogovor tražili, ali oni ga (Srbi, op. a.) nisu htjeli jer su odavno crno djelo zasnovali i sa dušmanima se pogodili“ te da je Izjava Srba Bukovčana ideološko opravdanje političkog prevrata, a ne poziv na dogovor.¹⁷ U ovome političkom prevratu svoje je prste vjerojatno imala i vlada u Beogradu jer je njezin dugogodišnji agent Matija Ban bio dobro upućen u zakulisno djelovanje pristalica osamostaljenja srpskog pokreta u Dalmaciji koje je u potpunosti odobravao.¹⁸

Naime, dok su trajali srpski pregovori s Narodnom strankom, srpski su konzervativci vodili usporedne pregovore s autonomaškim kandidatom u ovoj izbornoj jedinici, a to je bio Gustav Ivanics. Ti su pregovori imali obilježje vezane političke trgovine u koju je Ivanics svjesno ušao. U zamjenu za potporu, tj. u znak priznanja za „bukovičko junaštvo“ Ivanicsu Trigari je, piše *Narodni list*, „na dar poklonio zastupničku stolicu“ pravoslavnom konzervativcu Ljubomiru Vujnoviću koji je dvije godine kasnije izabran u Dalmatinski sabor u izbornoj jedinici veleposrednika u Zadru, koju su čvrsto nadzirali autonomaši.¹⁹ Vrlo je znakovit politički profil Ljubomira Vujnovića koji oslikava raspoloženje i stavove ostalih srpskih konzervativaca. Primjer za to bila je djelatnost pravoslavnog svećenika Ljubomira Vujnovića koji je, radeći kao vjeroučitelj na zadarskoj gimnaziji, „po’ sata diktirao lekcije, a drugi po’ sata nas je katehizirao u srpstvu“, kako se kasnije prisjećao Lazar Tomanović. Rezultat svega bilo je to da je Tomanović, kao i mnogi njegovi kolege, zbog takve

16 Na izjavu bukovičkih Srba I, *Narodni list*, 62, 9. kolovoza 1879., 1-2.

17 Trpimir Macan, „Iz korespondencije Miha Klaića“, *Historijski zbornik* 21 – 22 (1968 – 1969), 475, 476.

18 Da je tome tako svjedoči činjenica da je Ban nepuna dva mjeseca nakon srpskoga političkog udara na Klaića u dubrovačkom časopisu *Slovinač* objavio članak u kojemu je istakao kako su Srbi u Dalmaciji 1879. konačno napustili dugo razdoblje političke pasivnosti i pokrenuli političku akciju da dokažu „da se u zemljama Trojedne kraljevine ne može ništa“ bez njihova sudjelovanja. Ban je bio toliko optimističan da je smatrao kako će srpski pokret u Dalmaciji, kao predstavnik naroda koji je „daleko mnogobrojniji i rasprostranjeniji“ od Hrvata, biti dovoljno jak da mu u budućnosti neće trebati potpora autonomaša. Iako je, tvrdeći da „Srbija ne može utjecati pozitivno na Srbe u Hrvatskoj jer su ih Hrvati već razdražili“, otklanjao svaku upletenost vlade u Beogradu, teško je vjerovati da je Ban kao njezin predstavnik prekrštenih ruku promatrao djelatnost pristalica osamostaljenja srpskog pokreta u Dalmaciji. Pogled na istok, *Slovinač*, br. 16, 1879.; Matija Ban (1818. – 1903.) bio je „tajni agent srbijanske vlade i zagovornik velikosrpskih ideja [...] pokrenuo i uređivao prva tri godišta časopisa *Dubrovnik*, predavao francuski jezik na beogradskom Liceju i Vojnoj akademiji [...]. Sastavljao pjesme u duhu slavenofilstva i srpskoga nacionalnog programa [...]“. Vidi: „Ban, Matija“, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.), pristupljeno 11. 9. 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5630>.

19 Rodić-Jovanović, *Narodni list*, br. 9, 2. veljače 1881., 1; Branimo se, *Narodni list*, br. 63, 20. kolovoza 1881., 1; Bistrimo pojmove III, *Narodni list*, br. 75, 1. listopada 1881., 1.

političke (zlo)uporabe škole postao „vatren Srbin“.²⁰ Usprkos sasvim očitom neprijateljstvu pravoslavnih konzervativaca prema njemu i prema njegovoj viziji hrvatske državnosti, a da bi se izbjegao konačni politički lom unutar Narodne stranke, utjecajni vođa narodnjaka don Mihovil Pavlinović u zadnji je čas predložio kompromis. On je predlagao kandidaturu Vladimira Simića koji je, usprkos članstvu u obrovačkom izbornom odboru, slovio za umjerena srpskog političara. No, od svega nije bilo ništa jer se pokazalo da ni jedan od kandidata nema dovoljnu potporu biračkog tijela. Osim toga, i glavni narodnjački izborni odbor u Zadru odbio je razgovarati o odustajanju od Klaićeve kandidature s obrazloženjem da popuštanje u ovom slučaju otvara mogućnost da se jedinstveni izborni nastup stranke razbije o nekoliko pojedinačnih lokalnih zahtjeva iz čitave pokrajine. Ovako čvrst stav narodnjačkog vodstva počivao je na uvjerenju da srpski birači neće napraviti odlučan korak protiv Klaića i njegovih političkih zasluga jer „podržati Ivanića ne bi bilo domoljubno“. Narodnjaci su zato vjerovali da će se Srbi u najgorem slučaju suzdržati od glasovanja pa su šutke prešli preko činjenice da je obrovački izborni odbor otvoreno odbacio program Narodne stranke i saznanja da je srpsko-autonomaški dogovor već bio postignut.²¹ Ovakva situacija bila je kao naručena za Gustava Ivanicsa i autonomaše koji su sklopili pogodbu sa Srbima.

Početak Ivanicseva političkog uspona

Iako je zastupnička stolica u Carevinskom vijeću u Beču za Ivanicsa bila važan korak u političkoj karijeri, njegov pragmatični politički uspon počeo je 1879. godine. Naime, na izborima za Dalmatinski sabor 1876. Ivanics se pokazao kao vjeran i poslušan pripadnik Autonomaške stranke i iz prikrajka sakupljao političke bodove za daljnji izborni uzlet premda je na tim izborima Autonomaška stranka pretrpjela težak poraz uz dodatnu unutarstranačku podjelu na Trigarijeve i Bajamontijeve pristaše. Nekad svemoćnom načelniku Splita Antoniju Bajamontiju ostao je samo zastupnik Staroga Grada, Giovanni Botteri. Kao načelnik zadarske općine Trigari je mogao računati na lojalnost autonomaške većine jer su mu u Saboru ostali Cesare Pellegrini, Cosimo Begna, Giuseppe Messa, Pietro Abelich, Giovanni Smerchinich, Luigi Frari te bivši narodnjak zastupnik Ivanics koji je već tada promije-

20 Nikša Stančić, *Hrvatska nacionalna ideologija preporodnog pokreta u Dalmaciji* (Zagreb, 1980.), 260, 262; Nikša Stančić, *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću* (Zagreb, 2002.), 612; Benedikta Zelić-Bučan, *Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i don Mihovil Pavlinović* (Split, 1992.), 181; Lazar Tomanović, „Miletićev utjecaj na primorju“, *Letopis Matice srpske* knj. 308, 3 (1926), 103-109.

21 Na izjavu bukovičkih Srba II, *Narodni list*, br. 63, 13. kolovoza 1879., 1-2.

nio političku zastavu.²² Naime, kad je Ivanics, nakon ženidbe s Trigarijevom kćeri, napredovao i postao austrijski činovnik, prišao je Trigariju „pod čijim uplivom se opredijelio za autonomašku stranku, dok se ranije izjašnjavao kao narodnjak“.²³ Na prvoj saborskoj sjednici 1876. zadarski su zastupnici ostali mirni prepuštajući Bajamontiju neka se nosi s narodnjacima. Glasali su, štoviše, kao narodnjačka većina. Na otvaranju novog saziva Sabora Bajamonti i Radman pokušali su se sastati i pomiriti s Trigarijem i zadarskim zastupnicima, ali bezuspješno.²⁴

Il Dalmata piše da je Trigari prodao grad Namjesništvu za dva mjesta u Saboru, čime se aludiralo na njegova zeta Ivanicsa i bivšeg vladina čovjeka Josipa Antonietija koji je vjerovao u načela narodnjaka, nije volio Bajamontija, a paralelno je živio životom zadarskih autonomaša i svesrdno podupirao razvoj srpskog pokreta.²⁵ Bajamontijev zastupnik Radman nije uspio verificirati mandat. Na Pellegrinijev prijedlog zbog nezakonitosti izbora Trgovačke obrtničke komore u Splitu Dalmatinski sabor „pripознаvajući nezakonitost [...] ne primi zastupnikom dr. Antun Radman“. Ivanics je, naravno, glasao za izbacivanje Radmana jer je to tražio od njega njegov mentor Trigari, ali nije glasao da „Vlada zauzme potrebite korake u svrhu da se takome neredu na put stane“.²⁶ Isti neprincipijelni stav zauzeo je i kod verifikacije mandata Stefanu Ljubiši čiji je izbor bio jednako nezakonit kao i Radmanov. Držeći se čvrsto Trigarijeva političkog tabora, Ivanics je nakon izbornog prevrata 1879. nastavio svoj uspon pogodbom s dalmatinskim srpskim konzervativcima. Izbori za Dalmatinski sabor za izbornu razdoblje 1883. – 1889. novom su obznanom zakazani za 12., 14. i 16. lipnja 1883. godine. Dana 14. lipnja 1883. održani su izbori za zastupnike trgovačkih i obrtničkih komora: u Zadru za Trgovačku i obrtničku komoru Zadra, u Splitu za Trgovačku i obrtničku komoru Splita, u Dubrovniku za Trgovačku i obrtničku komoru Dubrovnika i Kotora. U novom mandatu za Dalmatinski sabor u kuriji Trgovačko-obrtnička komora Zadra Ivanics je ponovno izborio saborski mandat.²⁷ Ministar unutarnjih poslova Taaffe svojim

22 Zara 25 ottobre, *Il Dalmata*, br. 86, 25. listopada 1876., 1; Gazzettino della città provincia, *Il Dalmata*, br. 93,

18. studenoga 1876., 3; Elettori alto cositi Costituzionali!, *Il Dalmata*, br. 94, 22. studenoga 1876., 1; Usp. Perić, *Dalmatinski sabor*, 219-220.

23 Jelić, *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*, 64. i bilj. 313; „[...] u mladosti se deklarirao kao Hrvat, zatim jedan od prvaka zadarskih talijanaša“. Kosta Milutinović, *Vojvodina i Dalmacija 1760-1914* (Novi Sad, 1973.), 280 bilj. 364.

24 Josip Vrandečić, *Dalmatinski autonomistički pokret u XIX. stoljeću* (Zagreb: Dom i svijet, 2002.), 207.

25 Zara 14 marzo, *Il Dalmata*, br. 21, 14. ožujka 1877., 1; Le elezioni ed il „Costituzionale“, *Il Dalmata*, br. 34, 28. travnja 1877., 1-2. Usp. Vrandečić, *Dalmatinski autonomistički pokret*, 216.

26 *Izvješća brzopisna i analitična XVI. zasjedanja Zemaljskog sabora Dalmatinskoga*, Zadar, 1877., 43, 52; La verifica dei poteri deputati dr. Antonio Radman e cav. Stefano Ljubicha, *Il Dalmata*, 31. siječnja 1877., 1.

27 HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 593, kat. I/5-2, br. 855/pr., od 21. travnja 1883.

je dopisom od 12. svibnja 1883., upućenom namjesniku Jovanoviću, priopćio kako je carskom Poveljom od 11. svibnja, već objavljenom u službenom listu *Wiener-Zeitung* i u *Državnom zakonskom listu*, zahtijevano sazivanje zemaljskog Dalmatinskog sabora za 25. lipnja t. g. s pozivom da što prije „priopći zakonske prijedloge pravne za saborsko zasjedanje“.²⁸ Prije provedbe izbora iskazan je prigovor (utok, žalba) Namjesništvu na Ivanićev nezakonit izbor kao birača u kuriji (ne pripada mu biračko pravo) jer su on i njegov brat Rikardo „suposjednici jednog poreznog bića“ i „plaćaju kućarinu na jednoj te istoj kući“ te sukladno čl. 10. Izbornog reda za Dalmatinski sabor Ivanics nema pravo na dva glasa. To je potvrdio i Upraviteljski sud svojom presudom 1. prosinca 1882. i 19. svibnja 1883. godine. No, taj utok nije prošao,²⁹ a Ivanić je pokazao koliko mu je stalo do legalnosti i moralnih načela. Naime, iako je bio svjestan kako krši zakonske propise, odnosno da nema zakonsko pravo kandidirati se u spomenutoj Trgovačko-obrtničkoj komori, Ivanić se kandidirao i, zahvaljujući potpori političkih prijatelja, osvojio još jedan mandat u Dalmatinskom saboru.

Narodni list u člancima „Izorno sgodopisje“ prvi donosi izborne rezultate.³⁰ Od četrnaest upisanih birača u kuriji Trgovačko-obrtničku komora Zadra devetorica su jednodušno za Gustava dr. Ivanicsa koji je time stekao natpolovičnu većinu sviju glasova. Zastupnici Gustavo dr. Ivanics, C. k. namjesnički liječnički izvjestitelj, Luigi pl. Serragli, predsjednik Komore iz kurije Trgovačko-obrtničke komore Dubrovnika, ovjеровljenje mandata imali su na trećoj sjednici 7. srpnja 1883. godine.³¹

Ivanicseva pogodba sa srpskim konzervativcima

Naime, spomenuta odluka Narodne stranke kako valja ignorirati djelovanje pravoslavnih konzervativaca pokazala se lošom političkom procjenom jer je obrovački

28 HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 593, kat. I/5-1, br. 1102/pr. 1883. Izborna povjerenstva su poslije izbora ukupan materijal dostavljala na uvid namjesniku koji je na temelju izbornih rezultata svakom izabranom zastupniku izdavao o tome pisano svjedočanstvo. Nakon toga namjesnik je izborne spise dostavljao na razmatranje Zemaljskom odboru koji je davao svoje mišljenje o izborima u svakom izbornom kotaru. Izborni materijal sa svojim mišljenjem odbor je dostavljao Saboru na konačnu ovjeru izbornog mandata svakom zastupniku. Sukladno odredbama *Zemaljskog reda* birači nisu mogli opozvati svog zastupnika niti su mogli utjecati na savjest i vlastito uvjerenje pojedinog zastupnika. Diklić, „Dalmatinski sabor i zemaljski odbor“, 83.

29 HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 601, kat. I/5-1, br. 1104/pr. 23. 5. 1885.

30 Izorno sgodopisje, *Narodni list*, br. 44, 13. lipnja, 3. i br. 45, 16. lipnja 1883., 1; Üsp. *Hof-Staats-Handbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, Königreich Dalmatien für 1883.*, Wien, 509-510.

31 *Brzopisna izvješća XIX zasjedanja Zemaljskoga sabora dalmatinskoga*, 1883., 81-82; *Objavitelj Dalmatinski*, sv. 8/17, br. 55, 11. srpnja 1883.; HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 593, kat. I/5-2, br. 1509/pr., 14. srpnja 1883.

izborni odbor objavio „prekidanje svih odnosa s Narodnom strankom“ i pozvao srpske birače da glasuju za autonomaškog kandidata Gustava Ivanića koji je dan uoči izbora, 6. srpnja 1879., potpisao posebnu srpsku programsku izjavu u kojoj se obvezao na temelju usmenih dogovora te svečano izjavio da će „nastojati svojim zastupničkim glasom u svakoj prilici da srpska narodnost u Dalmaciji svečano bude priznata potpuno ravnopravnom sa drugim narodnostima naše kraljevine“ te da će „ulagati svoj zastupnički glas da srpski jezik i srpsko pismo budu uvedeno kao glavni naukovni jezik i pismo u svim školama koje su u mjestima naše kraljevine gdje je većina Srba“. Također, obvezao se kako će „pri svakoj zgodi [...] nastojati, da od svakoga priznana i poštovana bude srpska narodnost u našoj kraljevini“ i da će „svojim glasom prosvjedovati u svakoj prilici kad bi se htjelo negirati biće te narodnost ili vrijeđati značaj njezin“. Na kraju se obvezuje i da će „svojim zastupničkim glasom odbijati svaki pokušaj, koji bi se učinio za sjedinjenje dalmatinske kraljevine sa kraljevinama Hrvatske i Slavonije“ te da će se „u slučaju kad bi naša Monarhija anektirala zaposjednute zemlje Bosne i Hercegovine [...] protiviti se, da jedna ili druga od tih zemalja, bilo posredno bilo neposredno bude sjedinjena sa zemljama Ugarske Krune“, odnosno, „u rečenom slučaju nastojati da Dalmacija i Bosna i Hercegovina u jedno tijelo zajedinjeno ostanu pridružene zemljama Cislajtanije“.³² Istovremeno se Ivanics silno trudio da u novinama *Il Dalmati* dokaže svoje talijanstvo u Dalmaciji tako da ih uvjeri da je „ostao pravi talijanaš i autonomaš“ iako je dobio glasove bukovičkih Srba, „neki naivni [...] Srbi iz Sriema, pozdravljaju ga Srbinom, podobnikom srbstva [...]“.³³ Ovaj izbor je izvršen, kako dalje komentira *Narodni list*, „izdajstvom crnim Srba Obrovačkih i Kistanjskih“ i od 155 birača, koji su pristupili glasovanju, Ivanics je dobio 84 glasa, a Klaić 71 glas.³⁴

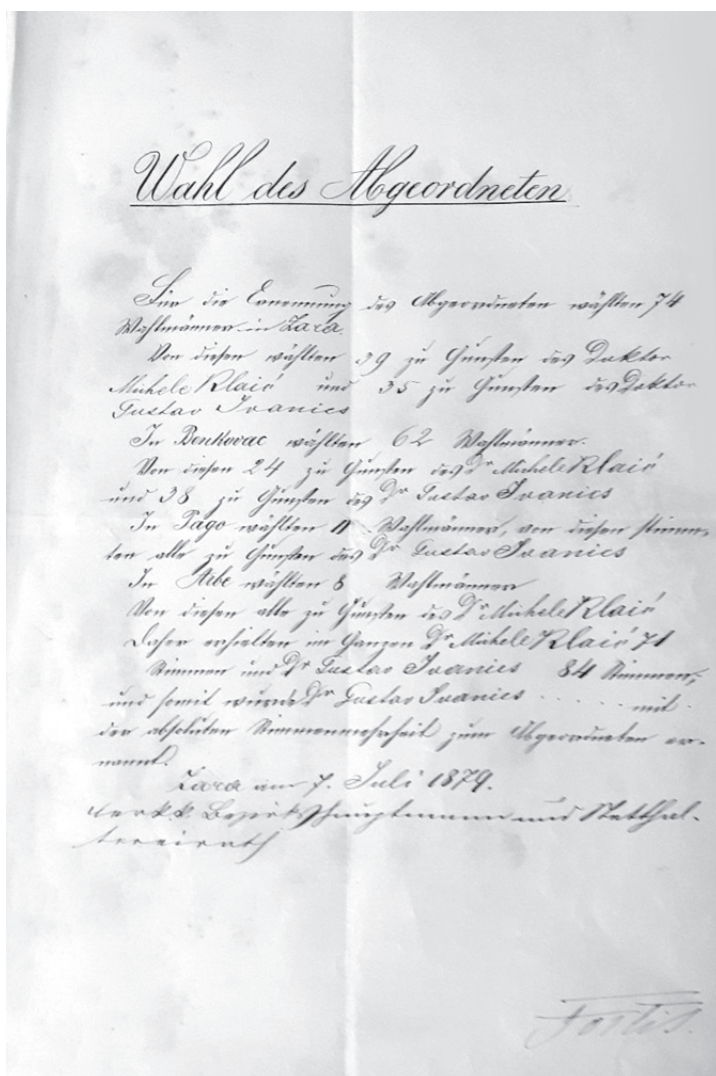
Neugodno iznenađeni ovakvim ishodom, narodnjaci su postupak srpskih birača odmah okrstili kao „bukovičko izdajstvo“ videći u svemu prste namjesnika Gavрила Rodića i vlade u Beču koje su optužili da još od doba „zemljaštva“ koriste Srbe u Dalmaciji kao političko oružje protiv politike Narodne stranke.³⁵ Na kraju treba

32 Izjava talijanaškog zastupnika Dr. Gustava Ivanića, *Narodni list*, br. 54, 12. srpnja 1879., 2; Iza pobjede, *Narodni list*, br. 55, 16. srpnja 1870., 1; Milutinović, *Vojvodina i Dalmacija 1760 -1914*, 280; Ivo Prodan, *Dva dokumenta srbskih težnji u hrvatskim zemljama* (Zadar, 1879.), 3-5.

33 Domaće viesti, *Narodni list*, br. 62, 9. kolovoza 1879., 3; Na izjavu Benkovačkih Srba I., *Narodni list*, 62, 9. kolovoza 1879., 1-2.

34 Narodna pobjeda u vanjskim občinama, *Narodni list*, br. 53, 9. srpnja 1879., 1; Sgodopis izborā na Carevinsko vijeće godine 1879, *Narodni list*, br. 53, 9. srpnja 1879., 2 - 3; Elettori del collegio della Città, *Il Dalmata*, br. 53, 9. srpnja 1879., 1-2; *Reichsraths Almanach*, Biographische Skizzen für die Session 1879.-1880., Beč, 1879., 133.

35 Slično stajalište je, s odmakom od preko dva desetljeća, zastupao i Dinko Politeo koji je smatrao kako je Rodićeva namjera bila Srbe u Dalmaciji pridobiti za vladinu stranku. Pri tome je Politeo Klaićev izborni poraz vidio kao posljedicu spletke namjesništva jer je autonomaški kandidat Ivanić tamo bio činovnik. Naši dopisi osobiti, *Narodni list*, br. 61, 6. kolovoza 1879., 1; Usp. Rodić-Jo-

Slika 2. Izbor zastupnika Ivanicsa u Carevinsko vijeće prema izvješću kotarskog poglavara Johanna Fortisa. HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 585. busta IIa, kat. I/5-1, br. 1506/pr. 7. 7.1879. (foto: M. Đinđić)

reći da je srpski politički udar na Mihov Klaića u lipnju i srpnju 1879. bio osmišljena akcija pobornika osamostaljenja srpskog pokreta u Dalmaciji koja je imala neizravnu potporu vlade u Beču, a vjerojatno i vlade u Beogradu, i koja je označila

vanović, *Narodni list*, br. 9, 2. veljače 1881., 1; Branimo se, *Narodni list*, br. 63, 20. kolovoza 1881., 1; Bistrimo pojmove III, *Narodni list*, br. 75, 1. listopada 1881., 1; Dinko Politeo, *Izabrani članci* (Donja Tuzla, 1901.), 119.

početak pragmatične srpsko-autonomaške političke suradnje. Za metu ovoga političkog udara odabran je Klaić jer se procijenilo da će „glasujući protiv njemu“ Srbi „dati znak svog obstanka“ jer je „on bio vođa stranke“ i kao takav najbolja meta za politički udar koji je rezultirao osamostaljenjem srpskog pokreta.³⁶

Ipak, izbori su, generalno gledano, donijeli pobjedu narodnjaka koji su osvojili osam od devet mandata u Carevinskom vijeću.³⁷ Rezultat nije bio iznenađujući, no radost Narodne stranke zasjenila je činjenica da je njihov čelnik Miho Klaić, koji je smatran sigurnim pobjednikom u svome izbornom okrugu, doživio poraz od svoga bivšeg člana, a sada kandidata autonomaša Gustava Ivanicsa. Taj je poraz predstavljao snažan udarac za narodnjake, ali su još bolnije bile okolnosti u kojima se dogodio. O Klaićevu porazu odlučili su srpski birači općina Obrovac i Kistanje koji su glasujući za Ivanicsa pokazali svoje očito nezadovoljstvo i oporbu prema političkoj liniji vodstva Narodne stranke i *Narodnom listu* kao njihovu glasilu u odnosu prema Srbima u Dalmaciji. Taj politički potez Srba *Narodni list* jednoznačno je nazvao „crno nebratsko izdajstvo“ i „izrodništvo“ koje na taj način „šalje u Beč autonomaša dr. Gustava Ivanića, zeta talijanskog načelnika i sretnog zastupnika Zadarskoga Nikole Trigarića“. ³⁸ Na taj način, kako misli Grga Novak, „bukovički su Srbi pokazali put kolaboracije Srba i autonomaša“. ³⁹ Autonomaško glasilo *Il Dalmata* spjevalo je panegirik Ivanicsu glorificirajući njegovu pobjedu, nazivajući ga sjajnim imenom (...*é un grande nome*), i to kao zeta viteza načelnika Trigarija (...*e quello di essere il genero del cavaliere – podestà*). ⁴⁰ *Il Dalmata* se u polemici s *Narodnim listom* vraćao na Ivanicsev izborni proglas koji je bio temelj sporazuma sklopljena 6. lipnja u Zadru, naglašavajući da što se tiče jezika „srpska strana“ ne zagovara parolu slavenizacije talijanskih škola i izbacivanje talijanskog jezika te da se, slično kao što nastupaju autonomaši, protivi ujedinjenju Dalmacije s Hrvatskom. ⁴¹ Izrazi svekoliike potpore bukovičkim Srbima, u znak solidarnosti s njihovim postupkom, dolazili su i od uglednijih zadarskih Srba uz burnu reakciju narodnjaka. ⁴²

36 Politeo, *Izabrani članci*, 131; Dr. Miho Klaić, *Srpski glas*, 52/1896.; Koga da biramo, *Narodni list*, br. 47, 18. lipnja 1879., 1; Narodni birači, *Narodni list*, br. 49, 25. lipnja 1879., 1.

37 *Namen – Verzeichnis der Mitglieder des Abgeordnetenhauses*, Wien, 1879., 109.

38 Narodna pobjeda u vanjskim općinama, *Narodni list*, br. 53, 9. srpnja 1879., 1; „[...] izdajstva, koje doživi u Obrovcu i Kistanju, osobito od bogomrskim ponašanjem Vladimira Simića viteza od Vukobrankovića, zanesenjaka Milaša i kukavice podle arhimandrite Kovačevića [...]“. Devet izborništva i osam pobjeda, *Narodni list*, br. 54, 12. srpnja 1879., 1.

39 Antoni Cetnarowicz, *Narodni preporod u Dalmaciji* (Zagreb: Srednja Europa, 2006.), 237.

40 *Il Dalmata* ed il D.r. Ivanić, *Narodni list*, br. 59, 30. srpnja 1879., 3; *Il Dr. Gustavo Ivanics* ed il „Narodni list“, *Il Dalmata*, br. 58, 26. srpnja 1879., 1-2.

41 I Serbi della Bukoviza, *Il Dalmata*, br. 62, 9. kolovoza 1879., 1-2; Vrandečić, *Dalmatinski autonomistički pokret*, 240.

42 Novi pojavi u Dalmaciji, *Narodni list*, br. 65, 20. kolovoza 1879., 2.

del telegramma. brzojavke.	Telegramma Nr. 1766 Brzojavka Br. <i>Slavomir C. K.</i> <i>namjesništvo</i>	Aggiunte uffiziose. Stužbeni pridodatei. <i>1879 I 5</i>
<i>Ben</i> <i>1766</i> <i>1766</i>	<i>Lara</i> <i>Bencovaz</i> N. 1766 R. 1766 C. 1766 C. 1766	Consegnato li Predana da alle ore a
Testo. — Tekst. <i>Pod nevištom upravom komesara Griona i nezakonitim postupkom većine odbarne komisije i pristojnosti općinskog načelnika izbiri nezakoniti naredjiti. Biracke pozivne listnice su više sela Raja bi glasala protiv doktora Klaića općinom. Narocito nepredane glavna izborna listnica nezakonito i namjerno općinom sastavljena. Zato uzajamno u naredbu. Odprisanu članovi zakomite željućeg odbora prosvjetuje i proce od visoke vlade prekinuce savsakjeg izbora.</i> <i>Mihail Dragolovic, Marko Vrtaz, Spiro Javor.</i>		
Telegraphen-Druckorte Nr. 86. (Illyrisch.)		Druck von J. B. Wallishausser.

Slika 3. Brzojav prosvjeda bukovičkih Srba C. k. Namjesništvu na rad kotarskog komesara Grion-ija i općinskog načelnika na navodna nezakonita postupanja u korist M. Klaića. HR-DAZD-88, Prezidijalni spisi namjesništva, sv. 585, kat. I/5-1, br. 1398/pr. 27. 6. 1879. (foto: M. Đinđić)

Hrvatski narodnjaci učinili su sve da se Klaić vrati u Carevinsko vijeće kako bi se poraz na izborima i udarac „hrvatskoj ideji“ amortizirao. Zato se don Mihovil Pavlinović odrekao mandata u svome izbornom okrugu Sinj – Imotski – Makarska, što je Klaiću, nakon dopunskih izbora 18. rujna 1879., omogućilo povratak u Carevinsko vijeće u Beču i na taj način pobjedu „čiste, narodne hrvatske misli“.⁴³

Nakon ove pogodbe sa srpskim konzervativcima Ivanics je nastavio politički uspon koji ga je, na koncu, doveo u Carevinsko vijeće u Beču.

43 Izbor D.r. Klaića, *Narodni list*, br. 74, 20. rujna 1879., 1.

Ivanićev politički prebjeg u Beču

Ivanics je pragmatično trasirao svoj politički uspon u Carevinsko vijeće u Beču gdje su dalmatinski autonomaši svoju sudbinu vezali uz vladajuće njemačke liberalne, odnosno za građansko ministarstvo *Bürgerministerium*, koje je s kraćim prekidi-ma vladalo Austrijom od 1867. do 1879., najprije s nadvojvodom Karlom 1868. – 1870., a zatim Adolfom Auerspergom kao ministrima predsjednicima. Početkom 1880-ih dalmatinski autonomaški liberali su u Beču bili u osnovi izolirani, pa je *austrotalijan*⁴⁴ Luigi Lapenna nastojao povezati autonomaše s austrijskim liberalima. Zato je dalmatinska autonomaška stranka tijekom sedamdesetih na poticaj Luigija Lapenne uzela službeni naziv Ustavna stranka (*Il Partito costituzionale*), što su narodnjaci vješto iskoristili da ih ismijavaju kao „ustavovjerce“.⁴⁵ Mogli su se nadati samo pomoći njemačkih liberala s kojima su, međutim, odnosi bili zahladili zbog izraženog nacionalizma njemačkih liberala. U ovakvoj situaciji nije slučajno što se tih godina jedini dalmatinski autonomaš u Carevinskom vijeću, Gustav Ivanics, opet odlučio na političko konvertitstvo. Iste godine kad je izabran za zastupnika u Carevinsko vijeće, Ivanics je demantirao očekivanja onih Srba koji su naivno vjerovali da će ovaj „dični Srbin“ u Carevinskom vijeću doista biti „zastupnik srpstva“ i „pobornik srpstva“. Napustio je klub njemačkih lijevih liberala i prosudio da je priključenje liberalno-konzervativnom klubu koji je predvodio grof Francesco Coroini, osobni prijatelj Franje Josipa, politički probitačnije. Naime, njemački liberali najbliži autonomašima, Eduard Herbst, Ignaz von Plener, Johan von Chlumetzky, osim objavljivanja raznih članaka u *Neue Freie Presse* u obranu starih saveznika, nisu ništa učinili ili nisu htjeli učiniti da bi ih zaštitili.⁴⁶

Ovim pretrčavanjem Gustav Ivanics okončao je svoj luk političkog konvertitstva od Hrvata preko talijanaša i samoproklamiranog podupiratelja etničke i političke posebnosti Srba u Dalmaciji do liberala, a zatim i konzervativca u Carevinskom vijeću u Beču.

Sve u svemu, Gustav Ivanić je tijekom svoje političke karijere promijenio dva nacionalna i tri politička identiteta te je život završio kao cijenjeni i odlikovani državni službenik. Sposobnost višestruke promjene identiteta u njegovu je slučaju imala vrlo važnu i karijerno profitabilnu ulogu.

44 Mirko Đinđić, „Luigi Lapenna – prijelomni trenutci političke i životne karijere“, *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 58 (2016), 263-284.

45 Vrandečić, *Dalmatinski autonomistički pokret*, 145.

46 Il Parteitag tedesco-austriaco, *Il Dalmata*, br. 94, 24. studenoga 1880., 1; Siamo uniti, *Il Dalmata*, br. 95, 27. studenoga 1880., 1; Usp. Luciano Monzali, *Italiani di Dalmazia. Dal Risorgimento alla Grande Guerra* (Firenze: Le Lettere, 2004.), 97.

Zaključak

Gustav Ivanics je tijekom života promijenio više nacionalnih i političkih identiteta. U pozadini ovog konvertitstva bila je tadašnja situacija u dalmatinskim gradovima u kojima je u javnom životu prevladavao politički i kulturno nametnuti talijanski jezik i vrlo izražena talijanizacija. Poznavanje talijanskog jezika bilo je uvjet za ulazak i u najniže javne službe. Činovnička zanimanja, s obzirom na brojne upravne i druge urede, bila su vrlo privlačna. U ujedinjenoj Hrvatskoj, kakvu je predviđala hrvatska državno-pravna tradicija i u kojoj bi hrvatski jezik bio službeni jezik, talijanaški činovnici vidjeli su opasnost za svoja zaposlenja. Baneći talijanski jezik koji su dobro poznavali i na njemu uređivali, oni su štitili i svoju službeničku sigurnost. U ovakvom je društvenom kontekstu prelazak Gustava Ivanicsa iz redova Narodne stranke u redove Autonomaške stranke, gdje se nalazilo mnogo režimskih činovnika, bio politički vrlo profitabilan potez. Naime, Ivanics je time ušao u redove ljudi koji su svojom političkom aktivnošću zastupali ne samo politiku vlade u Beču već su tom aktivnošću učvršćivali i svoj položaj i ostvarili brojne sinekure zbog čega su bili spremni na promjenu nacionalnog identiteta i svjetonazora. Gustav Ivanics, zet poznatog autonomaškog vođe Trigarija, bio je vrlo izdašan u davanju obećanja, a pristao je, kako bi bio izabran, dati pisanu izjavu koja sadržava ono najvažnije: odbijanje sjedinjenja Dalmacije s Banskom Hrvatskom te priznanje posebne srpske narodnosti u Dalmaciji. Stoga je članstvo u Autonomaškoj stranci obilno politički kapitalizirao. Slučaj Gustava Ivanicsa ilustrira pragmatično preoblikovanje nacionalnog i političkog identiteta radi ostvarivanja političkih i osobnih interesa. Svrha je bila sebi, kao pripadniku imućnijeg sloja, i u novim političkim okolnostima zajamčiti vodeću ulogu, makar i po cijenu metamorfoze vlastitog identiteta.

IZVORI I LITERATURA:

Arhivski izvori:

Državni arhiv u Zadru (Hrvatska)

HR-DAZD-88 Vlada/Namjesništvo za Dalmaciju (1813. – 1918.)

HR-DAZD-94 Dalmatinski sabor. Zemaljski odbor u Zadru (1861. – 1913.)

HR-DAZD-378 Zbirka matičnih knjiga

HR-DAZD-385 Zbirka fotografija (1855. – 2011.)

HR-DAZD-386 Zbirka tiskovina / Stampata (1488. – 2005.)

Službena glasila i tisak:

Hof-Staats-Handbuch der Österreichisch-Ungerischen Monarchie, Königreich Dalmatien für 1883.-1886., Wien.

Izvješća brzopisna i analitična XVI. zasjedanja Zemaljskog sabora Dalmatinskoga, Zadar, 1877.

Brzopisna izvješća XIX i XXI, XXII zasjedanja Zemaljskoga sabora dalmatinskoga, 1883. 1885. i 1886.

Il Dalmata (Zadar), 1876. – 1902.

Liečnicki viestnik (Zagreb), 1902.

Narodni list (Zadar), 1870. – 1883.

Novi srpski list, 1903.

Objavitelj Dalmatinski (Zadar), 1883.

Slovinac (Dubrovnik), 1879.

Smotra Dalmatinska (Zadar), 1902.

Srpski glas, 1896.

Österreichischen Nationalbibliothek, Wien:

Namen – Verzeichnis der Mitglieder des Abgeordnetenhauses, Wien, 1879.

Stenographische Protokolle des Abgeordneten des Reichsrates, Verzeichnis der Mitglieder des Abgeordnetenhauses nach Kronlanden IX. Session, Wien, 1880.

Österreichische Akademi der Wissenschaften, Wien:

Reichsraths Almanach, Biographische Skizzen der Mitglieder des Abgeordnetenhauses für die Session 1879.-1880., Wien, 1879.

Literatura:

Adlgasser, Franz. *Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente 1848-1918. Konstituierender Reichstag 1848-1849 Reichsrat 1861-1918. Ein biographisches Lexikon Teilband 1: A-L*. Wien, 2014.

Cetnarowicz, Antoni. *Narodni preporod u Dalmaciji*. Zagreb: Srednja Europa, 2006.

Diklić, Marjan. „Dalmatinski sabor i zemaljski odbor“. *Zadarska smotra* 5-6 (2001), 75-96.

Đinđić, Mirko. „Luigi Lapenna – prijelomni trenutci političke i životne karijere“. *Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 58 (2016), 263–284.

Garbin, Daria; de'Vidovich, Renzo. *Dalmazia Nazione. Dizionario degli Uomini Illustri della componente culturale illirico-romana latina veneta e italiana*. Trieste, 2012.

Ivanov, Tommaso. *Il cimitero di Zara*. Brescia: Edizioni del Moretto, 1986.

Jelić, Roman. *Zdravstvo u Zadru i njegovu području*. Zadar: Narodni list, 1978.

Macan, Trpimir. „Iz korespondencije Miha Klaića“. *Historijski zbornik* 21 – 22 (1968 – 1969), 455–500.

Marčelić, Josip. *Preko: povjesne, geografske, folkloristične i kulturne crtice*. Dubrovnik, 1924.

Milaš, Nikodim. „Uspomene iz prvih godina srpskog političkog pokreta na primorju“. *Primorski srpski list* 18 (1903).

Milutinović, Kosta. *Vojvodina i Dalmacija 1760 –1914*. Novi Sad, 1973.

Monzali, Luciano. *Italiani di Dalmazia. Dal Risorgimento alla Grande Guerra*. Firenze: Le Lettere, 2004.

Perić, Ivo. *Dalmatinski sabor 1861–1912. (1918.) god.* Zadar: Centar Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1978.

Politeo, Dinko. *Izabrani članci*. Donja Tuzla, 1901.

Rajčić, Tihomir. „Odnos Srpskog lista (glasa) prema autonomašima u Dalmaciji 80-ih godina XIX. stoljeća“. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU Zadru* 43 (2001), 375–388.

Rajčić, Tihomir. „Srpski nacionalni pokret u Dalmaciji u XIX. stoljeću“. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 47 (2005), 341 – 361.

Stančić, Nikša. *Hrvatska nacionalna ideologija preporodnog pokreta u Dalmaciji*. Zagreb, 1980.

Stančić, Nikša. *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću*. Zagreb, 2002.

Škarica, Miloš. „Zadarski liječnici“. *Radovi instituta JAZU u Zadru* 2 (1955), 141–169.

Tomanović, Lazar. „Miletićev utjecaj na primorju“. *Letopis Matice srpske* knj. 308, 3 (1926).

Vrandečić, Josip. *Dalmatinski autonomistički pokret u XIX. stoljeću*. Zagreb: Dom i svijet, 2002.

Zelić-Bučan, Benedikta. *Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i don Mihovil Pavlinović*. Split, 1992.

Gustavo Ivanics, dr. med.: an example of the transformation of national and political identity

Summary

Based on archival sources, literature and the press of the time, the author researches and analyses political and ideological metamorphosis of Gustav Ivanics (1839 - 1902), an Austrian official - physician at the Dalmatian provincial government, member of the Dalmatian Parliament and the Imperial Council in the second half of the 19th century. Gustav Ivanics, who was a son-in-law of the well-known autonomist leader Trigari, was perfidious and generous in his promises. He agreed to be candidate for elections, in which the most important issue was: rejection of the unification of Dalmatia and Ban's Croatia. Therefore, membership in the autonomous party was as valuable to Ivanics as marrying the underage daughter of the autonomous mayor of Zadar, Trigari, and capitalizing it all off as a true selfish political convert. The case of Gustav Ivanics illustrates a pragmatic transformation of identity with the aim of realizing political and personal interests. With this run, Gustav Ivanics ended his arc of political conversion from Croats, through Italians and self-proclaimed supporters of the ethnic and political identity of Serbs in Dalmatia to liberals, and then a conservative in the Imperial Council in Vienna. It is obvious that he was a typical political convert and someone who adapted to all winds skilfully managing his way in every situation. The purpose was to assure, as a member of the wealthier class, a leading role in the new political circumstances, even at the cost of the metamorphosis of one's own identity.

Keywords: Gustav Ivanics (Ivanić), Imperial Council, Dalmatian Parliament, Autonomist Party, People's Party, *Narodni list*, *Il Dalmata*.